

สรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาเยอรมันกับภาษาไทย

First-Person Pronominal Reference

in German and Thai

กรกช อัตตวิริยะานุภาพ*

Korakoch Attaviriyapap

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเปรียบเทียบคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งในภาษาเยอรมันกับภาษาไทยที่สะท้อนให้เห็นผ่านกระบวนการแปล ในการวิเคราะห์ให้ข้อมูลจากคลังข้อมูลสองภาษาสองทิศทางซึ่งประกอบด้วยเรื่องสั้นภาษาเยอรมัน ๑๒ เรื่อง และภาษาไทย ๑๒ เรื่อง พร้อมบทแปลเป็นอีกภาษาหนึ่ง วัตถุประสงค์คือ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างระบบคำสรรพนามของทั้งสองภาษาโดยเน้นเกี่ยวกับการใช้คำแทนตัวเองหรือสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในขณะที่ภาษาเยอรมันมีจำนวนรูปของคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ จำกัด คือ คำสรรพนาม *ich* (I) ที่อาจปรากฏในการกต่าง ๆ (เช่น *mich* ในการกรรมตรง *mir* ในการกรรมรอง) แต่ในภาษาไทยนั้น คำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ภาษาเยอรมันนั้นมีมากมาย ซึ่งมีทั้งรูปที่ถือเป็นคำสรรพนามแท้ ๆ หรือคำนามที่สามารถทำหน้าที่เดียวกับคำสรรพนามได้ อันได้แก่ คำเรียกญาติ คำบอกสถานะทางสังคม ตลอดจนการใช้สรรพนามไว้รูป การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ต่างให้เห็นความแตกต่างโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ คลังข้อมูลในครั้งนี้ พบ
รูปคำในภาษาไทยถึง ๑๖ รูป ที่ทำหน้าที่เดียวกับคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ใน
ภาษาเยอรมัน การวิเคราะห์คลังข้อมูลจะช่วยให้ผู้แปลภาษาเยอรมันเป็น
ภาษาไทยหรือภาษาไทยเป็นภาษาเยอรมันเกิดความตระหนักและมีความ
ละเอียดลออเพิ่มมากขึ้นในการแปลคำสรรพนามบุรุษที่ ๑

คำสำคัญ : สรรพนาม บุรุษที่ ๑ ภาษาเยอรมัน ภาษาไทย การแปล

Abstract

This article is a contrastive study on first-person pronominal reference in German and Thai reflected in the translation process. Based on bidirectional parallel corpora consisting of 12 German and 12 Thai short stories and their translation into the other language, the analysis aims to compare the differences in the pronominal systems of these two languages concentrating on the pronominal reference of the first person. While there is a limited number of *ich* (I) forms in German, (e.g. *mich* in accusative, *mir* in dative) the variation in the use of personal pronouns is much larger in the Thai language. There are different types of Thai equivalents to the German first-person pronoun, (e.g. different forms of first person pronouns), kinship terms, role designation words, zero pronouns, etc. In the corpora analyzed, 16 different forms of Thai equivalents to the German first person pronouns are found. This corpus-based analysis enable translators to be more accurate when translating first-person pronominal references.

Keywords : First-Person, Pronominal Reference, German, Thai, Translation

บทนำ

แม้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมอันหลากหลายจากต่างชาติต่างภาษาจะปรับเข้าหากันมากขึ้น แต่เราก็ยังพบร่องรอยของความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในภาษาที่แตกต่างกัน การใช้คำสรรพนามแทนตัวเอง หรือสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยนั้นมีความแตกต่างจากภาษาเยอรมันเป็นอันมาก ในขณะที่ภาษาเยอรมันมีรูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ เพียงรูปเดียว คือ *ich* ซึ่งหากนับรูปที่ผันตามการกรของคำนามแล้วก็อาจเพิ่มจำนวนอีกเล็กน้อย แต่ในภาษาไทยนั้นมีทั้งรูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ และรูปอื่น ๆ ที่ใช้ในหน้าที่นี้ได้อีกเป็นจำนวนมาก ในการแปลจากภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทย การแปลรูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ จึงเป็นปัญหาบ่อยครั้ง ในขณะที่เมื่อแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาเยอรมัน รายละเอียดทางความหมายที่แฝงอยู่ในคำสรรพนามเหล่านี้ อาจสูญหายไป การศึกษาเปรียบเทียบคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในสองภาษาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้งในเชิงไวยากรณ์และในเชิงภาษาศาสตร์สังคม จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจวิจัย ซึ่งในแวดวงการศึกษาภาษาเยอรมันในประเทศไทยนั้นยังไม่มีผู้ใดใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์ปัญหานี้มาก่อน โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐานที่อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) มาประกอบการวิเคราะห์ โดยอาศัยข้อมูลจากคลังข้อมูลสองภาษาสองทิศทาง (bidirectional parallel corpus) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมขึ้นเอง

ผู้วิจัยขอชี้แจงไว้ ณ ที่นี้ว่าแม้จะมีการเก็บข้อมูลในเชิงสถิติ แต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้มิได้ใช้วิธีการทางสถิติที่สมบูรณ์ และไม่ได้นำผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด เพียงแต่ใช้ผลจากข้อมูลในเชิงปริมาณประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งอาจเป็นเพียงการวิจัยพื้นฐานนำร่องสำหรับการทำวิจัยในระดับที่ลึกซึ้งและใช้คลังข้อมูลที่ใหญ่และครอบคลุมกว่านี้ในโอกาสต่อไปเท่านั้น

สรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยและภาษาเยอรมัน

ภาษาไทยนั้นเป็นภาษาคำโดด (isolating language) ซึ่งมีได้มีรูปแบบตายตัวอันเกิดจากกฎเกณฑ์หรือประเภททางไวยากรณ์เหมือนอย่างภาษาเยอรมันซึ่งเป็นภาษาที่มี

วิภัติปัจจัย (inflecting language) โดยทั่วไปภาษาไทยจึงมีการใช้รูปคำต่าง ๆ ไม่ซับซ้อนเท่าภาษาเยอรมัน แต่มีคำอยู่ชนิดหนึ่งซึ่งภาษาไทยของเรานั้นมีรูปแบบที่หลากหลายกว่าและการใช้ภาษานั้นไม่ใช่เรื่องง่ายหากไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยไปพร้อมกันเมื่อได้ก็ตามที่ต้องแปลงานวรรณกรรมจากภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทย เรื่องหนึ่งซึ่งมักต้องใช้เวลาขบคิดอยู่นานก็คือเรื่องของการใช้ “คำบุรุษสรรพนาม” เพราะมักต้องใช้เวลาในการตัดสินใจอยู่นานว่าจะใช้บุรุษสรรพนามคำไหนดีจึงจะเหมาะสมสำหรับตัวละครแต่ละตัวในแต่ละบริบท

หากเปิดดูตำราไวยากรณ์ทั่วไปแล้วจะสังเกตได้ว่าไม่มีตำราเล่มใดระบุไว้ในภาษาไทยนั้นมีคำประเภทที่เรียกว่า “บุรุษสรรพนาม” อยู่ทั้งหมดกี่ตัว โดยทั่วไปมักให้เพียงคำจำกัดความว่าบุรุษสรรพนามหมายถึงคำที่ใช้แทนชื่อผู้พูด (บุรุษที่ ๑) ผู้ที่พูดด้วย (บุรุษที่ ๒) และผู้ที่พูดถึง (บุรุษที่ ๓) ตามมาด้วยตัวอย่างของสรรพนามบุรุษที่ ๑ บุรุษที่ ๒ และบุรุษที่ ๓ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บุรุษที่ ๑ ใช้แทนชื่อผู้พูด เช่น ฉัน ผม ข้าพเจ้า อีฉัน อาตมภาพ เป็นต้น

บุรุษที่ ๒ ใช้แทนชื่อผู้ที่พูดด้วย เช่น ท่าน เธอ ได้เท่า ผ่าพระบาท เป็นต้น

บุรุษที่ ๓ ใช้แทนชื่อผู้ที่พูดถึง เช่น เขา มัน ใคร อะไร ผู้ใด เป็นต้น

(กำชัย ทองหล่อ ๒๕๔๕ : ๒๑๖)

คำบอกบุรุษที่ ๑ ใช้เรียกผู้พูด เช่น ฉัน ข้าพเจ้า ผม เรียม ฯลฯ

คำบอกบุรุษที่ ๒ ใช้เรียกผู้ฟัง เช่น เจ้า แก ท่าน เธอ ฯลฯ

คำบอกบุรุษที่ ๓ ใช้เรียกผู้ที่กล่าวถึงหรือสิ่งที่กล่าวถึง เช่น แก เขา มัน พระองค์

(นวรรณ พันธ์ภูธร ๒๕๕๑ : ๒๔)

เมื่อเป็นเช่นนี้ หากจะถามว่าภาษาไทยมีคำประเภทรวมทั้งสิ้นกี่คำ คงไม่มีใครให้คำตอบที่เป็นตัวเลขได้ชัดเจน นอกจากนี้ ในภาษาไทยยังสามารถใช้คำนามจำนวนหนึ่งมาทำหน้าที่เดียวกับคำสรรพนามทั้ง ๓ บุรุษได้ เช่น ชื่อ คำเรียกญาติ คำบอกอาชีพ หรือคำบอกสถานะ เป็นต้น ซึ่งหากจะเรียกให้ชัดเจน อาจต้องแยกแยะรูปสรรพนามในภาษาไทยเป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ คำที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนามจริง ๆ (เช่น คำว่า เรา ดิฉัน เป็นต้น) ซึ่งอาจใช้ทำหน้าที่เป็นบุรุษสรรพนามได้มากกว่า ๑ บุรุษ (เช่น คำว่า เรา

เป็นทั้งสรรพนามบุรุษที่ ๑ และบุรุษที่ ๒) กับคำนามที่ใช้ทำหน้าที่เดียวกับบุรุษสรรพนาม (เช่น คำว่า พี่ พ่อ ครู เป็นต้น) ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นบุรุษสรรพนามได้ทั้ง ๓ บุรุษ เพื่อให้สอดคล้องกับภาษาเยอรมันในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “สรรพนามบุรุษที่ ๑” ในความหมายรวมทุกรูปที่ทำหน้าที่เดียวกับสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาเยอรมัน ไม่ว่าจะชนิดของคำของแต่ละรูปคำจะเป็นบุรุษสรรพนาม คำนาม หรือไม่มีรูปปรากฏ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้สรรพนามไร้รูปก็ตาม

จากปรากฏการณ์ที่ปรากฏในระบบคำสรรพนามภาษาไทยดังกล่าวข้างต้น หากพิจารณาอย่างผิวเผินจากจำนวนรูปสรรพนามที่จะต้องเลือกใช้แล้ว ผู้เรียนภาษาเยอรมันที่เป็นชาวไทย อาจคิดว่าภาษาเยอรมันนั้นง่ายกว่าภาษาไทยเป็นอันมาก ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงแรก ๆ จะได้รับทราบว่าภาษาเยอรมันนั้นมีบุรุษสรรพนามรวมทั้งสิ้น ๙ ตัว คือ *ich* (บุรุษที่ ๑ เอกพจน์) *du* (บุรุษที่ ๒ เอกพจน์ สำหรับคนกันเอง) *er/sie/es* (บุรุษที่ ๓ เอกพจน์ เลือกใช้ตามเพศทางไวยากรณ์ของคำนามว่าเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือเพศกลาง* ตามลำดับ) *wir* (บุรุษที่ ๑ พหูพจน์) *ihr* (บุรุษที่ ๒ พหูพจน์ สำหรับคนกันเอง) *sie* (บุรุษที่ ๓ พหูพจน์) และ *Sie* (บุรุษที่ ๒ ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ ซึ่งเป็นรูปสุภาพ หรือสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคย) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาษาเยอรมันมีการใช้รูปคำ ๆ เดียวบางรูปซ้ำกัน แต่ในความเป็นจริงนั้น รูปของบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันมิได้มีเพียงเท่านั้น ดังตารางแสดงรูปของบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันต่อไปนี้

* ในที่นี้เป็นเพศทางไวยากรณ์ (grammatical gender) อันได้แก่ เพศชาย (masculine) เพศหญิง (feminine) และเพศกลาง (neuter) ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสัตว์หรือสิ่งไม่มีชีวิตเท่านั้น ตัวอย่างเช่น คำว่า *Kind* (เด็ก, ลูก) มีเพศทางไวยากรณ์เป็นเพศกลาง ไม่ว่าจะใช้กล่าวถึงเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงก็ตาม หรือ *Tisch* (โต๊ะ) เป็นคำนามเพศชาย *Tasche* (กระเป๋า) เป็นคำนามเพศหญิง ดังนั้น เป็นต้น

ตารางที่ ๑ รูปของบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมัน

การก	เอกพจน์						พหูพจน์			
	บุรุษที่ ๑	บุรุษที่ ๒		บุรุษที่ ๓			บุรุษที่ ๑	บุรุษที่ ๒		บุรุษที่ ๓
		กันเอง	สุภาพ	เพศชาย	เพศหญิง	เพศกลาง		กันเอง	สุภาพ	
nominative (การกรประธาน)	ich	du	Sie	er	sie	es	wir	ihr	Sie	sie
accusative (การกรรมตรง)	mich	dich	Sie	ihn	sie	es	uns	euch	Sie	sie
dative (การกรรมรอง)	mir	dir	Ihnen	ihm	ihr	ihm	uns	euch	Ihnen	ihnen
genitive (การก แสดงความเป็นเจ้าของ)	meiner	deiner	Ihrer	seiner	ihrer	seiner	unser	euer	Ihrer	ihrer

จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการแจกแจงรูปของบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันต่างจากคำบรรยายในตำราไวยากรณ์ไทยเป็นอันมาก และหากไม่นับความแตกต่างอันเกิดจากการเขียนตัวเล็กตัวใหญ่แต่นับตามการออกเสียงรูปคำแต่ละรูปที่ปรากฏ จะสามารถระบุจำนวนได้ชัดเจนว่าคำบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันนั้นมีด้วยกันรวมทั้งสิ้น ๒๒ รูป (form) ได้แก่ ich, mich, mir, meiner, du, dich, dir, deiner, sie, ihnen, ihrer, er, ihn, ihm, seiner, ihr, es, wir, uns, unser, euch, euer ที่ใช้สำหรับ ๔๐ หน้าที่ด้วยกัน

ความยากง่ายในการเลือกใช้บุรุษสรรพนามให้ถูกระหว่างภาษาเยอรมันกับภาษานั้นจึงแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในขณะที่คำบุรุษสรรพนามในภาษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคำที่มีจำนวนตายตัว เพราะเป็นกลุ่มคำชนิดที่ “ปิด” ไม่สามารถเพิ่มจำนวนได้ (Schlachter 1985 : 4) แต่ในภาษาไทยนั้นยังสามารถสร้างคำสรรพนามขึ้นใหม่ได้ หรืออาจยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้ก็ได้* ในขณะที่ในภาษาเยอรมันนั้นมีปัจจัยทาง

* ตัวอย่างเช่นการใช้คำว่า อ้าว หรือ / ซึ่งเป็นคำภาษาต่างประเทศจนกลายเป็นบุรุษสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยเช่นกัน การที่สามารถขยายจำนวนของบุรุษสรรพนามออกไปได้ และมีคำประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะคำนาม (อย่างเช่น ครู น้ำ รวมทั้งชื่อเรียกต่าง ๆ) มาทำหน้าที่บุรุษสรรพนามนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่พบบ่อยในภาษาต่าง ๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนนักภาษาศาสตร์ที่คุ้นเคยกับระบบตายตัวแบบเยอรมันซึ่งศึกษาภาษาในแนวสากลลักษณะดังกล่าวว่า ในบางครั้ง

ไวยากรณ์เป็นตัวกำกับหลัก รูปต่าง ๆ ที่หลากหลายส่วนใหญ่เป็นผลจากระบบการเติมวิภัติปัจจัย (inflection) การเลือกใช้บุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันนั้นให้ความสำคัญกับประเภททางไวยากรณ์และการบ่งบอก “หน้าที่ในทางวากยสัมพันธ์” ในขณะที่การเลือกใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยนั้นจะเน้นที่การบ่งบอก “ความสัมพันธ์ในเชิงสังคม” ระหว่างผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารอันประกอบด้วยผู้พูด ผู้ฟังและผู้ที่ถูกกล่าวถึงในเชิงที่เป็น “อัติวิสัย” จนทำให้แปรเปลี่ยนไปได้หลากหลายมากกว่า

อย่างไรก็ตาม หากนับเฉพาะรูปของสรรพนามบุรุษที่ ๑ จะเห็นได้ว่า ภาษาเยอรมันมีรวมทั้งสิ้นเพียง ๔ รูป แยกตามการก แต่ในภาษาไทยนั้น ไม่สามารถระบุจำนวนได้ แม้ภาษาไทยจะไม่มีกรการกรรูปคำสรรพนามตามการก แต่กลับมีหลากหลายรูป ซึ่งในการเลือกใช้แทนตัวผู้พูดนั้น ขึ้นอยู่กับทั้งบริบทและปัจจัยทางสังคมหลายประการ เช่น เพศ อายุ สถานะ ฯลฯ ดังนั้นเป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าการละคำแทนตัวผู้พูดหรือใช้โครงสร้างประธานไร้รูปยังเป็นกลวิธีที่ปรากฏบ่อยในภาษาไทย* และในการแปลสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย**

เรื่องของบุรุษสรรพนามในภาษาเยอรมันและภาษาไทยนั้นมีหลายมิติที่น่าสนใจและควรศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความแตกต่างในการใช้คำสรรพนามของผู้พูดหรือของผู้ฟัง การเลือกใช้คำเพื่อบ่งบอกความสุภาพในแต่ละบริบท รวมไปถึงการแสดงอัตลักษณ์ของผู้พูดที่ปรากฏในคำสรรพนามภาษาไทย และการแปลคำบุรุษสรรพนามระหว่างสองภาษานี้ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาการศึกษาเปรียบเทียบภาษาทั้งสองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้บุรุษสรรพนามและการแปลสรรพนามจากเยอรมันเป็นไทยนั้นยังไม่มีผู้ใดทำได้ จากงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นการแสดงสถานะทางเพศของผู้พูดผ่านการใช้บุรุษสรรพนามบุรุษที่ ๑ (Attaviriyapap 2004) พบว่าตัวละครหลักในภาพยนตร์

“บุรุษสรรพนาม” เป็นคำประเภทที่มีอาจะระบุให้แน่ชัดได้ว่าคืออะไร มีขอบเขตทั้งรูปแบบและการใช้งานเพียงใด (Helmbrecht 2005 : 186)

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น สมชาย สำเนียงงาม (๒๕๕๒) กิตติมา อินทร์มรรย (๒๕๕๓) ปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม (๒๕๕๓)

** ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยของ พัชร โภาสสัมฤทธิ์ (๒๕๕๔) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการแปลสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย การแปลโดยลดรูปคำสรรพนามเป็นเทคนิคหนึ่งใน ๔ เทคนิคที่พบ

ไทยเรื่อง “สตรีเหล็ก”^{*} พบรูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ภาษาไทยที่ปรากฏรวม ๑๑ รูปในการศึกษาเปรียบเทียบระบบสรรพนามในภาษาเยอรมันกับภาษาไทยโดยแจกแจงรูปคำสรรพนามที่พบในวรรณกรรมเยาวชนไทยเรื่อง “คุณปู่แวนตาโต”^{**} (กรกช อัดตวิริยะนภาพ ๒๕๕๒) ก็พบรูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ถึง ๙ รูป

ดังนั้น แม้เพียงวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพยนตร์หรือวรรณกรรมเพียง ๑ เรื่อง ก็สามารถเห็นรูปแบบการใช้บุรุษสรรพนามที่หลากหลายในภาษาไทยได้แล้ว จึงควรศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นคลังข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงหาคำเทียบเคียงภาษาไทยที่ทำหน้าที่เดียวกันกับคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาเยอรมัน หรือคำว่า *ich* (‘I’) ตลอดจนคำสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของของสรรพนามบุรุษที่ ๑ (possessive pronoun) *mein* (‘my’) ในทุกการก เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำข้อค้นพบที่ได้มานำเสนอแนวทางที่สามารถนำไปใช้ในการแปลระหว่างสองภาษาได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีสมมติฐานสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) รูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยที่มีความหลากหลายกว่าในภาษาเยอรมันจะมีผลทำให้การถ่ายทอดนัยเชิงสังคมที่แฝงมากับคำสรรพนามนั้นไม่เท่ากันในงานวรรณกรรมต้นฉบับกับฉบับแปล ๒) กลวิธีการใช้คำแทนตัวเอง หรือรูปคำต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เดียวกับสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทย ที่ปรากฏบ่อยที่สุด คือ การละคำแทนผู้พูด หรือการใช้สรรพนามไร้รูป (zero pronoun)

คลังข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

คลังข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นเรื่องสั้นภาษาเยอรมันที่มีการแปลเป็นภาษาไทย และเรื่องสั้นภาษาเยอรมันที่แปลเป็นภาษาไทย อย่างละ ๑๒ เรื่อง เป็นจำนวนรวม ๒๔ เรื่อง พร้อมบทแปลของทั้ง ๒๔ เรื่องนี้ ดังรายละเอียดในภาคผนวก เนื่องจากรูปของสรรพนามในภาษาเยอรมันเป็นรูปบังคับทางไวยากรณ์ และมีจำนวนรูปตายตัว ในการศึกษาจึงเริ่มจากการหาคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏในต้นฉบับภาษาเยอรมันก่อน จากนั้น

* ผลงานกำกับโดย ยงยุทธ ทองกองทุน ออกฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓

** ผลงานวรรณกรรมเยาวชน โดย ชมัยกร แสงกระจ่าง ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

จึงหาคำเทียบเคียงของบุรุษสรรพนามเหล่านั้นในคลังข้อมูลภาษาไทย เพื่อนำมาแจกแจง และจัดหมวดหมู่ก่อนจะวิเคราะห์และอภิปรายผลในลำดับต่อไป

ผลการศึกษา

๑. ภาพรวม : รูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑

รูปภาษาไทยที่ปรากฏเป็นคำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษในคลังข้อมูลนั้น สามารถแจกแจงได้รวมทั้งสิ้น ๑๖ รูปหลัก ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

* ไม่นับกรณีที่เป็นการใช้สรรพนามสะท้อนกลับ (reflexive pronoun) ในภาษาเยอรมัน การใช้คำสรรพนาม ตัวเอง หรือ ตัวฉันเอง ที่พบในคลังข้อมูลมักเป็นการซ้ำคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในประโยคเดียวกัน หรือในประโยคก่อนหน้านั้น

** อันที่จริง อาจรวมกลุ่มนี้เรียกได้ว่าเป็น “คำเรียกญาติ” ซึ่งใช้แทนตัวเองในลักษณะเดียวกับสรรพนามบุรุษที่ ๑ แต่คำเรียกญาติในภาษาไทยบางคำเช่น คำว่า พี่ สามารถใช้เรียกแทนตัวเมื่อพูดกับบุคคลอื่นโดยไม่จำเป็นต้องเป็นญาติกันก็ได้ ซึ่งในคลังข้อมูลที่พบเป็นการใช้ลักษณะเช่นนั้นจึงแยกไว้เป็นอีก ๑ รูปต่างหาก

*** อักษรย่อที่ใช้สำหรับเรื่องสั้นแต่ละเรื่องในคลังข้อมูลนั้นได้มาจากตัวอักษรย่อของชื่อและนามสกุลของผู้เขียน ดังรายละเอียดในภาคผนวก

ตารางที่ ๒ รูปของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ปรากฏในคลังข้อมูล

เรื่อง สั้น	นม	ภู	ข้า	ดิฉัน	ฉัน สั้น	ข้าพเจ้า	เรา	ข้า	ตัว (ฉัน) เอง*	พ่อ แม่**	พี่	ครู	ชื่อ (ผู้ พูด)	หนู	คน	Ø	รวม
HK*	๔๖				๓		๖										๔๓ ๖๘
JF	๗				๒๔๑				๘	๑				๕		๖๖	๓๒๗
RR	๑๕๕				๒				๕					๑		๓๐	๑๙๑
MB	๒๕															๑	๒๖
NE					๓๒				๒							๒	๓๖
KV	๖๕			๒	๕				๑๘							๑๐	๗๘
JE					๑๐					๑๕						๕	๒๗
JH	๓๐				๕๕		๑			๑				๒		๒๑	๑๑๐
SS	๓				๑๕											๑	๑๗
UP	๒				๗											๖	๑๗
AG	๑๒				๕				๒							๑๕	๓๒
CN	๑				๕		๕									๑	๑๒
SK	๔๓				๑											๘๗	๑๓๓
WL	๑๑๘	๒๑		๑	๑๖๕	๗			๒				๑๒			๗๕	๕๐๐
KS	๕	๑			๑๐๒				๑							๕๗	๑๖๖
PB		๒			๕๗					๗				๑๐๕		๑๐๗	๒๗๒
AT	๓๖	๒				๒										๒๘	๖๘
PT		๑๘	๒		๕										๑	๑๖	๕๑
An		๑			๒๑					๒			๑๑	๓		๒๑	๕๗
SP	๑	๒			๑		๑									๑๐	๑๕
Sn		๑			๒๖			๑						๒		๒๗	๕๗
An2	๑		๑		๕	๒										๓	๑๑
VN	๑				๑					๑	๑	๑	๑	๗๑		๗	๘๕
NP		๑	๑๒		๖						๓					๑๗	๓๗
รวม	๕๕๙	๕๙	๑๕	๓	๗๖๐	๗	๑๗	๑	๓๖	๒๘	๓	๑	๒๕	๑๘๑	๑	๖๑๐	๒๑๑๓

รูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ภาษาไทยทั้ง ๑๖ รูปที่ปรากฏในคลังข้อมูล ดังแสดง
ในตาราง ๑ นั้น อาจจัดแบ่งกลุ่มได้เป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ ๑ คือ คำบุรุษสรรพนาม กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีรูปหลากหลายที่สุด ได้แก่

ผม ูก ข้า ดิฉัน ฉั่น/ฉั่น* ข้าพเจ้า เรา อัว ตัว(ฉั่น)เอง** และ หนู

กลุ่มที่ ๒ คือ คำนาม สำหรับกลุ่มนี้ ยังแบ่งย่อยได้อีก เป็น ๓ กลุ่ม คือ คำเรียกญาติ คำบอกอาชีพ และชื่อเล่น ในส่วนของคำเรียกญาตินั้น ยังจำแนกได้อีกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ใช้เมื่อผู้พูดกับคู่สนทนาเป็นญาติกันจริง ๆ ได้แก่ พ่อ และแม่ กับคำว่า พี่ ซึ่งจากที่พบในคลังข้อมูลนั้นมีแต่รูปที่ใช้แทนตัวผู้พูดที่อาวุโสกว่าคู่สนทนา แต่ไม่ได้เป็นญาติกันจริง ๆ*** ในส่วนคำบอกอาชีพนั้น ในคลังข้อมูลที่มีวิเคราะห์นี้มีเพียงรูปเดียว คือ ครู**** ส่วนกรณีที่เป็นคำนามที่เป็นชื่อเล่นของผู้พูด พบว่าบางครั้งผู้พูดที่เป็นหญิงหรือเป็นเด็กจะเรียกแทนตัวเองด้วยชื่อเล่น เช่น อร อัน แอ้ม

กลุ่มที่ ๓ เป็นสรรพนามปรุ้งแต่ง กล่าวคือ เป็นคำที่โดยความหมายตรงตัวนั้น เป็นการแทนบุคคลอื่นที่กล่าวถึง แต่ในบางบริบทผู้พูดกลับใช้เพื่อกล่าวถึงตนเอง ที่พบในคลังข้อมูลมีเพียงรูปเดียว และมีการใช้เพียงครั้งเดียว คือ คำว่า คน ในเรื่อง “คนบนสะพาน” [PT] คือ ประโยคที่ว่า *คนกำลังมาหนัก ๆ ใครจะไปยังทัน* [PT-18] การใช้คำว่า “คน” ในที่นี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่ากำลังพูดถึงบุคคลอื่น แต่อันที่จริงผู้พูดกำลังกล่าวถึงตัวเอง ซึ่งในกรณีนี้ผู้แปลเป็นภาษาเยอรมันแปลเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ตามความหมายที่ตีความแล้ว ว่า *ich*

กลุ่มที่ ๔ เป็นละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ซึ่งในที่นี้แทนด้วยสัญลักษณ์ Ø หมายถึงการที่ละประธานของประโยค ซึ่งหมายถึงคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ไปเลย แม้จะ

* โดยปกติคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ฉั่น นั้น เวลาพูดมักออกเสียงเป็น ฉั่น อยู่แล้ว แต่ในงานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาษาเขียน ซึ่งมีเรื่องสั้นไทยอยู่ ๑ เรื่อง คือ เรื่อง “มัทรี” [Sn] ที่มีใช้ทั้ง ๒ รูป เพื่อเน้นน้ำเสียงของตัวละครในเรื่องที่แตกต่างกันในแต่ละช่วง

** อันที่จริง คำว่า “ตัวเอง” และ “ตัวฉั่นเอง” ที่พบในคลังข้อมูลมักมีลักษณะพิเศษต่างจากรูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ อื่น ๆ ในตารางข้างต้น เนื่องจากมักใช้ในบริบทที่เป็นการซ้ำความ คือ พูดถึงหลังจากมีการใช้คำแทนตัวเองคำอื่นไปก่อนหน้านี้แล้ว ไม่ใช้ในการเริ่มต้นประโยคที่เล่าความหรือบทสนทนาแต่อย่างใด

*** ในภาษาไทยยังมีคำเรียกญาติคำอื่น ๆ ที่ใช้แทนตัวเองเมื่อพูดกับคู่สนทนาที่ไม่ได้เป็นญาติกันจริง ๆ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคนที่สนิท ไม่สนิท หรือไม่รู้จักกันมาก่อนเลยก็ได้ เช่น คำว่า ลุง ป้า น้า ยาย ตา แต่ในคลังข้อมูลมีเพียงคำว่า พี่ เพียงคำเดียวที่ใช้ในบริบทเช่นนี้

**** คำบอกอาชีพอีกคำหนึ่งที่นิยมใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยด้วยบ่อยที่สุด คือ หมอ แต่ไม่มีปรากฏในคลังข้อมูล

ไม่ปรากฏรูป กลวิธีการแทนตัวเองด้วยวิธีการไม่ใช่รูปคำใด ๆ เลย ถือเป็นลักษณะสำคัญที่ปรากฏในภาษาไทย

สมมติฐานที่ตั้งไว้ประการหนึ่งในงานวิจัยนี้ที่ว่ากลวิธีการใช้คำแทนตัวเองหรือรูปคำต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เดียวกับสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทย ที่ปรากฏบ่อยที่สุด คือ การละคำแทนผู้พูด หรือการใช้สรรพนามไร้รูป (zero pronoun) นั้นไม่เป็นจริงสำหรับคลังข้อมูลทีวีเคระห์ในครั้งนี้ เพราะรูปคำที่มีความถี่สูงสุดในคลังข้อมูล คือ ฉัน/ชั้น (๓๒.๘๖%) อย่างไรก็ตาม การละคำสรรพนามนั้นยังมีความถี่สูงมากอยู่ โดยอยู่ในอันดับสอง (๒๗.๒๔%) ในเรื่องนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีก ซึ่งจะวิเคราะห์เพิ่มเติมในผลการศึกษาในข้อที่เกี่ยวกับการละสรรพนามบุรุษที่ ๑ โดยตรง

๒. สรรพนามบุรุษที่ ๑ ในฐานะผู้เล่าเรื่อง

จากข้อมูลที่ปรากฏอาจต้องจำแนกลักษณะของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ ส่วนที่เป็นการแทนตัวเองจากมุมมองของผู้เล่าเรื่อง (narrator) กับส่วนที่ปรากฏในคำสนทนาของตัวละครต่าง ๆ ที่ปรากฏในท้องเรื่อง ในคลังข้อมูลพบว่ามีเพียง ๑๒ เรื่อง ที่มีการเล่าเรื่องผ่านผู้เล่าเรื่อง (narrator) ที่อยู่ในรูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ ซึ่งเห็นได้ชัดว่ารูปที่ใช้นั้นมีจำนวนน้อยลงไปจากรูปที่ปรากฏในคลังข้อมูลทั้งหมดอย่างเห็นได้ชัด เพราะในการเล่าเรื่องนั้น ไม่จำเป็นต้องนำสถานะของคู่สนทนา หรือผู้อ่านมาเกี่ยวข้องด้วย รูปของคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในฐานะผู้เล่าเรื่องที่พบในคลังข้อมูล มีเพียง ๕ รูป ดังแสดงในตารางต่อไปนี้ ทั้งนี้ ค่าที่แสดงสำหรับแต่ละรูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ เป็นค่าร้อยละของรูปนั้น ๆ เมื่อเทียบกับรูปคำสรรพนามแทนบุรุษที่ ๑ ที่ผู้เล่าเรื่อง (narrator) ใช้แทนตัวเอง แต่ในช่องสุดท้ายที่เป็นค่ารวมนั้นเป็นอัตราส่วนร้อยละของคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ใช้เป็นคำแทนตัวผู้เล่าเรื่องเมื่อเปรียบเทียบกับคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ปรากฏทั้งหมดในคลังข้อมูลภาษาไทยทั้งที่เป็นต้นฉบับและบทแปล

ตารางที่ ๓ ร้อยละของรูปของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่เป็นผู้เล่าเรื่อง

เรื่องสั้น	ผม	ฉัน	ข้าพเจ้า	ตัวเอง	หนู	Ø	รวม
HK	๘๓.๖๔					๑๖.๓๖	๘๐.๘๘
JF		๗๔.๔๓		๑.๙๑		๒๓.๖๐	๘๙.๓๐
RR	๘๑.๘๒			๒.๑๔		๑๖.๐๔	๙๗.๙๑
MB	๙๖.๑๕					๓.๘๕	๑๐๐.๐๐
NE		๘๘.๘๘		๕.๕๖		๕.๕๖	๑๐๐.๐๐
KV	๘๑.๘๒			๖.๐๖		๑๒.๑๒	๖๗.๓๕
JE		๑๐๐.๐๐					๒๔.๑๔
SK	๓๓.๘๖					๖๖.๑๔	๙๕.๔๙
WL			๑๐๐.๐๐				๑.๗๕
KS			๖๕.๙๗	๐.๖๔		๓๔.๓๙	๙๔.๕๘
PB		๑๘.๙๖			๔๑.๑๒	๓๙.๙๒	๙๒.๖๗
AT	๕๕.๗๔					๔๔.๒๖	๘๙.๗๑

ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่ภาษาเยอรมันแตกต่างจากภาษาไทยอย่างเห็นได้ชัด คือ เมื่ออ่านวรรณกรรมภาษาเยอรมัน บ่อยครั้งผู้อ่านมักจะไม่สามารถรู้ได้ในคำแรกของการใช้คำแทนตัวผู้เล่าได้เลยว่าผู้เล่าเรื่องนั้นเป็นเพศใด หากไม่มีบริบทมากำหนด บทบาทหรือแสดงให้เห็นภาพของผู้เล่าเรื่องชัดเจน ดังตัวอย่างในประโยคต่อไปนี้

Im Januar braucht man mich meist nicht lang zu suchen
in January need one me mostly not long to seek

ถ้าเป็นเดือนมกราคมละก็หาตัวผมได้ไม่ยากหรอก [HK-1]

จากเรื่อง “ข่าวล่าจากนอร์เบิร์ต” [HK] ที่ยกมาให้เห็นข้างต้น ยังเป็นที่น่าสังเกตอีกด้วยว่า ในต้นฉบับภาษาเยอรมันนั้น อันที่จริงไม่ปรากฏว่ามีการเอ่ยชื่อผู้เล่าเรื่อง ณ ที่ใด อันจะเป็นตัวบอกชี้ชัดถึงเพศของผู้เล่าเรื่องเสียด้วยซ้ำ หากแต่สามารถตีความจากเนื้อเรื่องนี้ได้ว่าผู้เล่าเรื่องน่าจะเป็นผู้ชาย กรณีการใช้คำสรรพนาม *ผม* ในประโยคแรกของบทแปลเรื่องสั้นนี้ จึงทำให้การรับรู้ของผู้อ่านบทแปลนั้นเห็นภาพผู้เล่าเรื่องที่เป็นผู้ชายตั้งแต่ต้น ซึ่งต่างจากประโยคเริ่มเรื่องในตัวอย่างถัดไปนี้ ซึ่งทั้งต้นฉบับและฉบับแปลบอกเพศของผู้เล่าเรื่องไว้ชัดเจนเหมือน ๆ กัน

Es	wurde	dunkel,	als	<u>ich</u>	von	der	Arbeit	kam.
it	became	dark	as	I	from	the	work	came
Im	Wohnzimmer	brannten	Kerzen, und	<u>ich</u>	blieb	unter		
in + the	living room	lighted	candle and	I	stayed	under		
der	Linde	stehen	und	sah	<u>meiner</u>	Frau		
the	linden tree	stand	and	watched	my	wife		
beim	Tischdecken	zu.						
at+article	table setting	V+particle						

เมื่อผมกลับมาจากที่ทำงานก็ค่ำแล้ว เห็นแสงเทียนอยู่ในห้องนั่งเล่น ผมยืนอยู่ใต้ต้นไทม์ เห็นภรรยาที่กำลังจัดโต๊ะอาหารอยู่ [RR-1, 2, 3]

ด้วยเหตุที่คำสรรพนามในภาษาไทยบุรุษที่ ๑ นั้น มีคำที่บ่งบอกถึงเพศและวัยของผู้พูดด้วย ข้อแตกต่างเช่นนี้จึงทำให้หลายครั้งต้นฉบับและฉบับแปลนั้นไม่สามารถสื่อความหมายทางสังคมได้ครบถ้วนได้ อีกตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ การที่ผู้เล่าเรื่องในวรรณกรรมภาษาไทยสามารถเปลี่ยนสรรพนามแทนตัวเองได้ในเรื่องเดียวกันได้ เมื่อเปลี่ยนตอนภายในเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ในภาษาเยอรมันไม่สามารถจะทำได้ ดังตัวอย่างจากเรื่อง “ภูติประดับดิน” [PB] ซึ่งเป็นการเริ่มเรื่องจากการเล่าในมุมมองของเด็ก ผู้เล่าเรื่องเป็นเพศหญิงใช้คำสรรพนามแทนตัวว่า *หนู* แต่พอเข้าสู่ภาคใหม่ของเรื่อง ซึ่งดำเนินไปถึงตอนที่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้ใหญ่ ก็มีการเปลี่ยนคำสรรพนามมาเป็นคำว่า *ฉัน* แทน ในขณะที่ในบทแปลภาษาเยอรมันนั้นใช้คำสรรพนามเดียวกันโดยตลอด เพราะในภาษาเยอรมันไม่ได้มีรูปคำสรรพนามภาษาเยอรมันหลากหลายแบบเดียวกับภาษาไทยนั่นเอง

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นเพียงเรื่องการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ แทนตัวผู้เล่าเรื่อง ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องด้วยเท่านั้น นอกจากการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในการเล่าเรื่องแล้ว ในเรื่องสั้นที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้ ยังมีส่วนของการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในบทสนทนาด้วย

๓. สรรพนามบุรุษที่ ๑ ในบทสนทนา

จากข้อมูลที่ปรากฏ พบว่าการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยนั้น แตกต่างกันไปในแต่ละเรื่องขึ้นอยู่กับเพศของตัวละคร และสถานภาพ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาในแต่ละบทสนทนาอีกด้วย รูปของคำสรรพนามที่ปรากฏในบทสนทนาที่เป็นการพูดคุยกันโดยตรง (direct speech) ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องนั้น มีความแตกต่างในเชิงอาจสรุปได้กว้าง ๆ ว่าขึ้นอยู่กับ ๓ มิติ คือ เพศ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และบริบทในการใช้*

* อันที่จริงปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำสรรพนามนั้น ยังมีความละเอียดและซับซ้อนกว่านี้อีกมาก ซึ่งมีผู้วิจัยในด้านนี้ไว้มาน้อย ในงานวิจัยนี้ จะไม่กล่าวถึงรายละเอียดเหล่านั้น และเนื่องจากตามลักษณะของงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนั้น จะไม่สร้างตัวละครและรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาในแต่ละสถานการณ์มากเกินไปเพื่อให้การดำเนินเรื่องเป็นไปแบบกระชับ ในที่นี้จึงแยกแยะความแตกต่างในการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ของตัวละครต่าง ๆ ในคลังข้อมูล ไว้เพียงกว้าง ๆ เท่านั้น

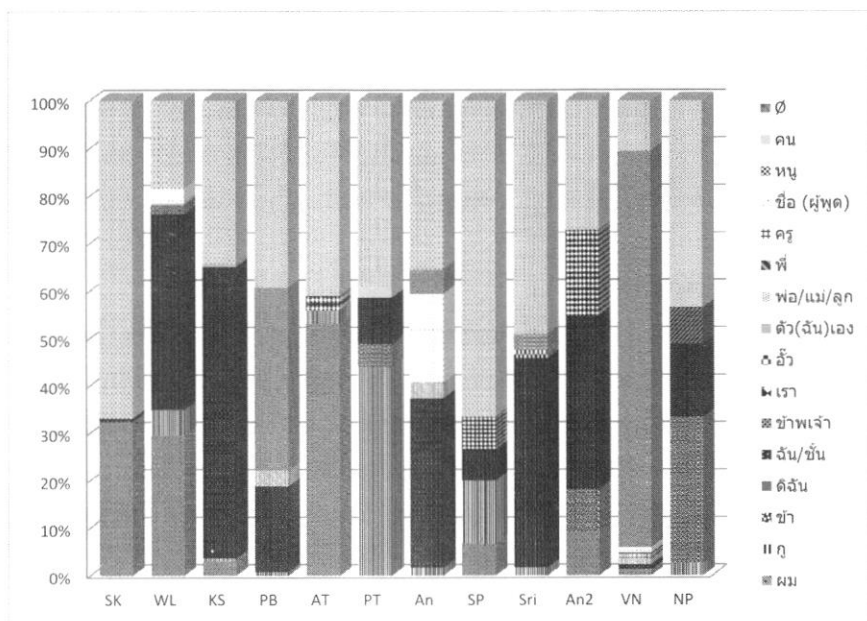
ตารางที่ ๔ รูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ภาษาไทยที่พบในบทสนทนาของตัวละครในคลังข้อมูล

รูปคำ	ผู้พูด		สถานะของผู้พูด* (เทียบกับคู่สนทนา)
	ชาย	หญิง	
กู	✓	✓	สูงกว่า เท่ากัน
เรา	✓	✓	สูงกว่า เท่ากัน พูดกับตนเอง
ผม	✓		สูงกว่า เท่ากัน ต่ำกว่า
ดิฉัน		✓	เท่ากัน เป็นทางการ
ข้า	✓	✓	เท่ากัน ต่ำกว่า
อ้าว	✓		สูงกว่า
ฉัน/ฉัน	✓	✓	สูงกว่า เท่ากัน ต่ำกว่า
หนู	✓**	✓	ต่ำกว่า
พ่อ	✓		สูงกว่า
แม่		✓	สูงกว่า
ลูก		✓	ต่ำกว่า
พี่		✓	สูงกว่า
ครู	✓		สูงกว่า

* สถานะของผู้พูดในที่นี้หมายความว่าโดยรวม ซึ่งอาจหมายถึง วัย สถานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ฐานะ หรือบทบาทในสังคม ตลอดจนสถานะในทางความคิด เช่น การแสดงความต่อมตน หรือการแสดงตนว่าเหนือกว่าคู่สนทนาก็ได้ ในที่นี้จะแสดงเฉพาะบริบทที่ปรากฏในคลังข้อมูลเท่านั้น ความเป็นจริงแต่ละรูปอาจใช้ในบริบทอื่นได้ด้วยเช่นกัน เช่น ข้า สามารถใช้แทนตัวผู้พูดเมื่อพูดกับคนที่ต่ำกว่าก็ได้ หรือคำว่า อ้าว หากใช้ในหมู่ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน ก็อาจพบว่าใช้กับผู้สูงกว่า (เช่น พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่) ได้เช่นกัน เพียงแต่ไม่ปรากฏการใช้เหล่านี้ในคลังข้อมูล

** โดยทั่วไปคำว่า หนู ใช้โดยผู้พูดหญิงเท่านั้น กรณีที่ผู้ใช้เป็นชาย จะต้องเป็นเด็ก หรือเป็นการพูดกับพ่อแม่หรือญาติสนิท ซึ่งผู้พูดใช้คำนี้มาตั้งแต่เด็กแล้วไม่เปลี่ยน ในคลังข้อมูลทีวีเคระห์นี้ ผู้พูดชายเป็นเด็กผู้ชายตัวเล็ก ๆ ในเรื่องสั้นเรื่อง “ขบวนสุดท้ายที่ปลายฟ้า” [JF]

ภาพที่ ๒ รูปของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นต้นฉบับภาษาไทย

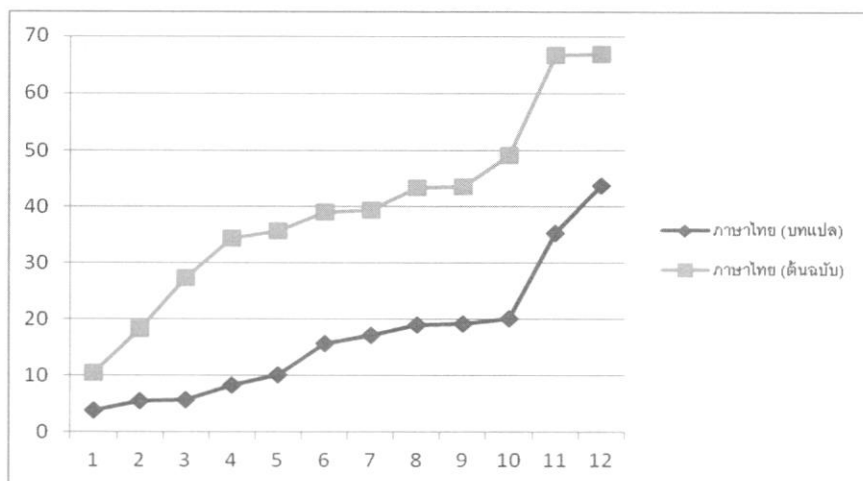
ข้อมูลที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าคำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยซึ่งเป็นการใช้ในบทแปลเรื่องสั้นที่แปลมาจากภาษาเยอรมันนั้นมีความหลากหลายน้อยกว่าในข้อมูลส่วนที่เป็นภาษาไทยที่เป็นภาษาต้นฉบับ กล่าวคือ ในขณะที่ในคลังข้อมูลภาษาไทยที่เป็นต้นฉบับนั้น พบว่ามีความหลากหลายของการใช้รูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ มากกว่า คือ มีครบทั้ง ๑๖ รูปที่ปรากฏในคลังข้อมูล ในบทแปลภาษาไทยจำนวน ๑๒ เรื่องนั้นมีคำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษที่ ๑ เพียง ๘ รูป ได้แก่ ผม ดิฉัน ฉัน/ฉัน เรา ตัวเอง คำเรียกญาติ (พ่อ, ลูก) หนู และการละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ (๐) จึงอาจกล่าวได้ว่า โดยปกติในภาษาไทยมีการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่หลากหลายเมื่อมีการแปลจากภาษาเยอรมันซึ่งมีรูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ จำกัด มาเป็นภาษาไทย อิทธิพลจากภาษาต้นฉบับอาจทำให้ผู้แปลไม่ได้พยายามใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑

หลากหลายนัก อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ ยังอาจมีอิทธิพลอื่นปรากฏร่วมอยู่ด้วย เป็นต้นว่า ในเรื่องสันภาษาเยอรมันที่นำมาใช้เป็นคลังข้อมูลนั้นมีความหลากหลายของผู้พูดน้อยกว่า มีตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นน้อยกว่า ซึ่งในเรื่องนี้สอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับการที่เรื่องสันภาษาเยอรมันในคลังข้อมูลที่ศึกษานี้มีการเล่าเรื่องผ่านผู้เล่าเรื่องที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๑ มากกว่า ดังนั้น การดำเนินเรื่องจึงไม่ได้เน้นการกระทำของตัวละครต่าง ๆ มากนัก และมีการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในบริบทที่หลากหลายน้อยกว่านั่นเอง

๕. การละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑

เมื่อเปรียบเทียบรูปคำเทียบเคียงของคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยที่เป็นภาษาต้นฉบับกับภาษาไทยที่เป็นผลงานแปลแล้ว จะพบข้อแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดประการหนึ่ง คือ สัดส่วนของการละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ดังจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อแสดงด้วยภาพต่อไปนี้ ซึ่งแสดงอัตราส่วนของการละคำสรรพนามที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง (ต้นฉบับ ๑๒ เรื่อง และบทแปล ๑๒ เรื่อง) เรียงลำดับจากที่มีอัตราส่วนต่ำสุดไปจนถึงสูงสุด

ภาพที่ ๓ สัดส่วนของการละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยที่เป็นบทแปลกับภาษาไทยที่เป็นต้นฉบับ

ในขณะที่ในคลังข้อมูลภาษาไทยที่เป็นงานแปลจากภาษาเยอรมันนั้น การละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ หรือการใช้คำสรรพนามไว้รูป (Ø) มีสัดส่วนตั้งแต่ร้อยละ ๓.๘๕ ถึงร้อยละ ๔๓.๗๕ คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๖๒ ของรูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่พบทั้งหมด ในคลังข้อมูลภาษาไทยที่เป็นผลงานต้นฉบับนั้น พบว่ามีสัดส่วนตั้งแต่ร้อยละ ๑๐.๕๘ ถึงร้อยละ ๖๖.๙๒ คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ ๓๓.๙๗ ซึ่งมีอัตราส่วนต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จากข้อมูลที่ปรากฏ จึงสามารถกล่าวได้ว่าในภาษาไทยนั้น อันที่จริงนิยมละคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในขณะที่ภาษาเยอรมันแทบจะไม่สามารถละประธานของประโยคได้เลย การแปลจากภาษาเยอรมันมาเป็นภาษาไทยน่าจะส่งอิทธิพลทำให้ผู้แปลใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ มากกว่าที่ควรจะเป็นจริงในภาษาไทย

บทส่งท้าย

ผลการศึกษาที่ได้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่ารูปคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยที่มีความหลากหลายกว่าในภาษาเยอรมัน อันจะส่งผลให้การถ่ายทอดนัยเชิงสังคมที่แฝงมากับคำสรรพนามนั้นไม่เท่ากันในงานวรรณกรรมต้นฉบับกับฉบับแปล ไม่ว่าจะเป็นการแปลจากทิศทางใด การถ่ายทอดจากภาษาเยอรมันมาเป็นภาษาไทยจำเป็นต้องเลือกสรรคำที่เหมาะสม เป็นความยากลำบาก ในขณะเดียวกันบางครั้งก็ทำให้เสียรสชาติของสิ่งที่นักเขียนชาวเยอรมันยังไม่ได้ต้องการเปิดเผยตัวตน โดยเฉพาะในเรื่องเพศของผู้เล่าเรื่อง หรือตัวละครตัวใดตัวหนึ่งชัดเจนเกินไปตั้งแต่ต้น แต่เมื่อแปลเป็นภาษาไทยบางครั้งคำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่ผู้แปลเลือกใช้อาจให้ข้อมูลส่วนนี้ตั้งแต่ต้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นการทำให้เสน่ห์ของความไม่ชัดเจนลดน้อยลงไป ในทางกลับกัน ต้นฉบับวรรณกรรมภาษาไทยมักมีการใช้รูปของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ที่หลากหลาย แต่เมื่อแปลไปเป็นภาษาเยอรมันแล้วกลับไม่หลงเหลือรายละเอียดในส่วนนี้เท่าไรนัก

นัยสำคัญสำหรับการแปลจากภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทย คือ ผู้แปลควรพิจารณาเลือกใช้บุรุษสรรพนามที่หลากหลายขึ้น นอกจากนี้ยังควรลดความฟุ่มเฟือยอันเกิดจากการใช้รูปสรรพนามบุรุษที่ ๑ เพราะภาษาไทยนั้นเป็นภาษาหนึ่งที่มีการใช้ประโยคที่ไม่ปรากฏประธานโดยอาศัยความเข้าใจตามบริบท ดังที่ปรากฏในผลการวิจัย

เกี่ยวกับประธานไรรูปในภาษาไทยของ กิตติมา อินทร์มรรย (๒๕๕๓ : ๗๘) ซึ่งสรุปไว้ว่าประโยคภาษาเขียนในภาษาไทยมีการใช้ประธานไรรูปทั้งภายในประโยคและข้ามประโยค ซึ่งในกรณีนี้เป็นการศึกษาภาษาเขียนที่เป็นภาษาทางการและกึ่งทางการ ในขณะที่งานวิจัยของ สมชาย สำเนียงงาม (๒๕๕๒) ซึ่งศึกษาคำแทนตัวผู้พูดในบทพูดเดี่ยวของผู้พูดต่างประเทศในสถานการณ์แบบไม่เป็นทางการ พบว่ามีการใช้การละคำแทนตัวผู้พูดมากที่สุดเหมือนกันทั้ง ๔ เพศ (เพศชาย เพศหญิง เพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิง และเพศหญิงที่มีจิตใจเป็นชาย) ดังนั้น เมื่อได้ก็ตามที่บริบทบ่งบอกชัดเจนว่าผู้พูดเป็นใคร กลวิธีการละรูปคำสรรพนามหรือการไม่แปล อาจเป็นกลวิธีที่เหมาะสมและจะทำให้ภาษาไทยในบทแปลนั้นดูเป็นธรรมชาติขึ้น ดังที่ Larson (1998 อ้างถึงใน พัทณี โภคสัมฤทธิ์ ๒๕๕๔ : ๖๒) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การประเมิงานแปลใช้หลัก ๓ ประการ คือ ความถูกต้อง ความชัดเจน และความเป็นธรรมชาติ

ในทางกลับกันการแปลคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ จากภาษาไทยเป็นภาษาเยอรมัน อาจทำให้ข้อมูลเชิงภาษาศาสตร์สังคมที่แฝงอยู่กับตัวสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยนั้นสูญหายไปได้ เนื่องจากภาษาเยอรมันมีรูปของบุรุษสรรพนาม การเพิ่มความหลากหลายจึงอาจต้องใช้วิธีการอย่างอื่นทดแทน เป็นต้นว่า อาจต้องเติมคำแสดงอารมณ์ อนุภาคแสดงทัศนะ หรือการเลือกใช้คำศัพท์ในระดับที่แตกต่างกันเพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ทั้งนี้ เนื่องจากการเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทยบ่งบอกได้ทั้งสถานะทางสังคม วัย เพศ ตลอดจนอารมณ์ของผู้พูด หากต้องการถ่ายทอดรายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย อาจต้องใช้วิธีการศึกษาในทิศทางกลับกัน กล่าวคือศึกษาคำเทียบเคียงของสรรพนามบุรุษที่ ๑ ในภาษาไทย ที่หลากหลาย สะท้อนมิติทางสังคมว่าสามารถสื่อออกมาในภาษาเยอรมันได้ด้วยหน่วยทางภาษาแบบใดบ้าง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าศึกษาวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ยังศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณที่ไม่มากนัก แม้จะมีการใช้คลังข้อมูลสองภาษาสองทิศทาง แต่ปริมาณของข้อมูลอาจยังไม่มากเพียงพอที่จะนำไปสู่ข้อสรุปหรือสร้างนำเสนอแนวทางสำหรับการแปลที่ชัดเจนได้สำหรับนักแปลที่มีประสบการณ์ อาจทราบประเด็นปัญหานี้ได้อยู่พอสมควรแล้ว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่น่าเสนอนี้น่าจะสร้างความตระหนักให้แก่ผู้แปลวรรณกรรมไปมาระหว่างภาษาเยอรมันกับภาษาไทย โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มทำงานแปลใหม่ ๆ ได้ ซึ่งหากมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องนี้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการใช้คลังข้อมูลที่ใหญ่ขึ้น ครอบคลุมการใช้สรรพนามที่มีบริบทหลากหลายขึ้น (เช่น นวนิยาย) ตลอดจนตัวบทประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วรรณกรรม มาศึกษาด้วย จะทำให้เห็นภาพความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงกันได้มากขึ้น ซึ่งอาจจะช่วยเสริมแนวทางในการถ่ายทอดความหมายในภาษาหนึ่งที่ถูกอยู่กับมิติทางสังคม ไปสู่อีกภาษาหนึ่งได้รอบด้านและครอบคลุมมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยหวังว่าผลจากงานวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยเสริมการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในเชิงเปรียบเทียบกับภาษาไทยและการสอนวิชาแปลทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูง อย่างไรก็ตาม ยังจะต้องมีการทำวิจัยต่อยอดไปจากผลงานนี้เพื่อแสวงหาองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อการภาษาเยอรมันในประเทศไทยยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- Attaviriyānupap, Korakoch. Wie ‘Haar’ zu ‘Maus’ wird. Geschlechtsbezogene pronominale Referenz im Thailändischen.” *Linguistik online* 21, 4 : 3–22. from http://www.linguistik-online.de/21_04/kora.html, 2004.
- Chirasombutti, Voravudhi/Diller, Anthony. Who am ‘I’ in Thai. – The Thai First Person : Self-reference or Gendered Self. In **Gender & Sexualities in Modern Thailand**, 114–133. Edited by Jackson, Peter A. / Cook, Nerida M. Chiang Mai. Silkworm Book, 1999.
- Hembrecht, Johannes. Typologie und Diffusion von Höflichkeitspronomina in Europa. *Folia Linguistica* 39 : 417–452, 2005.
- Larson, M. Meaning-Based Translation : A Guide to Cross-Language Equivalence. Oxford : University Press of America., 1998.
- Schachter, Paul. Part-of-speech systems. In **Language typology and syntactic description. Vol. 1 : Clause Structure**, 3–61. Edited by Shopen, Timothy. Cambridge. Cambridge University Press, 1985.
- กรรข อัตตวิริยະานุภาพ. ทวิวจนระหว่างภาษาเยอรมันกับภาษาไทยว่าด้วยเรื่องการใช้คำบุรุษสรรพนาม. ใน **ลบนเส้นพรมแดนแห่งศิลปะ มิตรและศิษย์มอบให้ เจตนา นาควัชระ ในวาระอายุครบ 6 รอบนักซ์ตร**, ๒๗๑–๒๙๑. สุวรรณเกรียงไกรเพ็ชร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นตังแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒.
- กิตติมา อินทรมพรรย. ประธานไรรูปในภาษาไทย. ใน **รวมบทความเสนาอในการประชุมวิชาการโครงการไวยากรณ์ไทย ฉบับครอบคลุมภาษาย่อย เรื่อง ความหลากหลายของภาษาในสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่น และภาษาย่อยในสังคมไทย ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบใหม่**. อมราประสิทธิ์รัฐสินธุ์ สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และศรณีย์ สรรคบุรารักษ์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เออีพี : ๗๘–๑๐๒, ๒๕๕๓.
- กำชัย ทองหล่อ. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ. : รวมสาส์น, ๒๕๔๕.

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ ก.ค.-ธ.ค. (๒๕๕๖) ๘๙

นworรณ พันธเมธา. **ไวยากรณ์ไทย**. กรุงเทพฯ. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม. ระดับช่วงชั้นอาชีพกับการใช้คำแทนตัวผู้พูด. ใน **รวมบทความเสนอในการประชุมวิชาการโครงการไวยากรณ์ไทย ฉบับครอบคลุมภาษาย่อย เรื่อง ความหลากหลายของภาษาในสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่น และภาษาย่อยในสังคมไทย ประเด็นปัญญาและข้อค้นพบใหม่**. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และศรณีย์ สรรคนุรักษ์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอเอสพี. ๒๕๕-๒๕๗, ๒๕๕๓.

พัชรี โกศาสมฤทธิ. การแปลสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๒ : ๕๗-๘๘, ๒๕๕๔**.

สมชาย สำเนียงงาม. คำแทนตัวผู้พูดในบทพูดเดี่ยวของผู้พูดต่างเพศ. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ : ๗-๒๕, ๒๕๕๔**.

ภาคผนวก

เรื่องสั้นที่นำมาใช้เป็นคลังข้อมูล

ชื่อเรื่อง (ต้นฉบับ / บทแปล) และอักษรย่อ	ผู้เขียน / ผู้แปล	ปีที่พิมพ์ (ต้นฉบับ / บทแปล)
Neues vom Norbert [HK]	Helmut Krauser / ผุสดี ศรีเขียว	๒๕๓๓ / ๒๕๕๑
Zugfahrt [JF]	Julia Franck / วรางคนา ศิริวานนท์	๒๕๔๓ / ๒๕๕๑
Erleuchtung durch Fußball [RR]	Ralf Rothmann / นฤมล จำรัสวรรณ	๒๕๔๔ / ๒๕๕๑
Gestalten [MB]	Marcel Beyer / อาภาณา เชาเธอร์	๒๕๔๔ / ๒๕๕๑
Die Freundin meines Freundes [NE]	Nadja Einmann / สุทธิธล โพธิ์รังษี	๒๕๔๔ / ๒๕๕๑
Unter Zeiten [KV]	Kevin Vennemann / บุศรินทร์ อิศริชัย	๒๕๔๕ / ๒๕๕๑
Kaltblau [JH]	Judith Hermann / เจ็ดขวัญ แสงจันทร์	๒๕๔๖ / ๒๕๕๑
Sibirien [JE]	Jenny Erpenbeck / พรสวรรค์ วัฒนางกูร	๒๕๔๔ / ๒๕๕๑
Die Umgebung von Blitzen [SS]	Silke Scheumann / เจนจิรา เสรีโยธิน	๒๕๔๘ / ๒๕๕๑
Sony Center [UP]	Ulrich Pelzer / กรกข อัดตวิริยะนภาพ	๒๕๔๘ / ๒๕๕๑
Abschied von Berlin [AG]	Arno Geiger / ชัญชลี ไทพ่องศ์	๒๕๕๐ / ๒๕๕๑
Einer [CN]	Christine Nöstlinger / อัมภา ใจตระกูล	๒๕๒๗ / ๒๕๔๗
ครอบครัวกลางถนน [SK]	คีตา ไคมฉาย / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๖ / ๒๕๕๑
กระถางระเนียงริมหน้าต่าง [WL]	วินทร์ เลียววาริน / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๗ / ๒๕๕๑
โลกใบเล็กของซิลมาน [KS]	กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๔ / ๒๕๕๑
ลูสึประดับดิน [PB]	ปรีชาพล บุญช่วย / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๓ / ๒๕๕๑
นางรำ [AT]	อัศศิริ ธรรมโชติ / Klaus Rosenberg	๒๕๒๓ / ๒๕๕๑
คนบนสะพาน [PT]	ไพฑูรย์ ธีปัญญา / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๐ / ๒๕๕๑
หม้อที่พูดไม่ออก [An]	อัญชัน / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๓ / ๒๕๕๑
พลเมืองดี [SP]	เสกสรรค์ ประเสริฐกุล / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๒๗ / ๒๕๕๑
มัทรี [Sn]	ศรีดาวเรือง / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๒๘ / ๒๕๕๑
ชอทาน [An2]	อัญชัน / Kirsten Ritscher & Heike Werner	๒๕๓๓ / ๒๕๕๑
พ่อร้องไห้ครั้งแรก [VN]	วิมลวรรณ นาค / Klaus Rosenberg	๒๕๒๖ / ๒๕๕๑
ชีวิตสีดำของแพร์ [NP]	นิรมล พุดผาธร / Klaus Rosenberg	๒๕๒๖ / ๒๕๕๑